

Abay (Neubauer) Gyula emléktáblájának felavatása

Aki rossz hírét költi az összehasonlításnak,
és tények halmozását követeli, mielőtt
bármily elmélettel lehetne kísérletezni, az
híjával van a képzelőerőnek, és semmi
eredetit vagy szépet nem hozhat létre.

(Emerson)

A fenti – a mai közgazdász-nemzedékre is érvényes – sorokat választotta Abay (Neubauer) Gyula akadémikus (1891–1978) székfoglalója mottójául, akinek emléktábláját 1998. május 30-án avatták fel egykori lakóháza falán, Pécsen.

Az avatóünnepségen Vargha Dezső, a Pécsi Városszépítő és Városvédő Egyesület helytörténeti szakosztályvezetője köszöntő szavai után Sipos Béla, az egyetem rektor-helyettese méltatta Abay professzor munkásságát, hivatkozva saját tanulmányára is, amely a Statisztikai Szemle 1997. februári számában jelent meg a pécsi Erzsébet Tudományegyetem közgazdász-statisztikus tudósairól.

Neubauer Gyula 1891. augusztus 15-én született Budapesten. 1910 januárjában beiratkozott a budapesti királyi magyar tudományegyetem jog- és államtudományi karára. 1913. december 6-án avatták az államtudományok doktorává a gazdasági érdekképviseltek parlamenti szerepéről szóló értekezése alapján. Értekezése lényegi részét *Der Zukunftsstaat* címmel őrizte meg az utókor számára a Breslauban (ma Wrocław) megjelenő, Nord und Süd 1918. áprilisi száma. Ez pályára lépésének nyitánya. A határhaszon-elmélet bírálata című könyve hosszú, alapos szakmai felkészülés eredményeként 1927-ben jelent meg. Ennek alapján 1928-ban habilitálta a pécsi Erzsébet Tudományegyetem a közgazdaságtan magántanárává.

Az osztrák iskola hívei körében is elismerésre talált a könyv külföldi folyóiratokban német nyelven megjelentetett leglényegesebb részeivel. 1927-től úgyszólván évente adta közre egy-egy hosszabb tanulmányát a Közgazdasági Szemle. Neubauer Gyula 1933-ban külföldi ajánlásra tagja lett a chicagói The Econometric Societynek és a londoni Royal Economic Societynek, valamint az Institut International de Sociologie-nak. A Magyar Statisztikai Társaság 1934-ben fogadta tagjai közé. 1939-ben Földes Béla, Heller Farkas, Fellner Frigyes, Navratil Ákos és Balás Károly professzorok ajánlására a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Székfoglalóját 1940. június 10-én tartotta. Ugyanebben az évben fordításában megjelent Thomas Robert Malthus *Principles of Political Economy considered with a View of their Practical Application* című könyve. 1942/43 telén a budapesti szabadegyetemen *A világgazdaság válaszüton* címmel tartott előadássorozatot. Ennek anyaga könyv alakban kidolgozva megjelent 1943-ban, amely 1944-ben, valamint 1945-ben megerősítve, az MTA Chorin Ferenc-díját kapta.

Neubauer Gyula családnevét 1943 májusától *Abayra* magyarosította.

1944. július 29-én egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki a pécsi Erzsébet Tudományegyetem közgazdaságtan és statisztika tanszékére. Ellátta a közgazdaságtan és pénzügytani tanszék vezetését is, helyettesítve Surányi-Unger Tivadart, aki a háborút

követően nem tért haza. Faluhelyi Ferenc halála után a Kisebbségi Intézetet is átvette. Ilyen minőségben szerkesztette a Nemzetiségi Szemle című folyóiratot, amelynek 1945. évi, illetve az 1946. első félévi számában megjelent memorandumok a háború utáni rendezést kívánták elősegíteni. 1945 őszén egyetemi előadásainak egy részét Bevezetés a statisztika tudományába címmel tette közzé. Ugyancsak 1945 őszén a Társadalomtudományi Kör rendezvénye keretében Két világ között: kapitalizmus vagy kommunizmus című előadásával válaszolt Rudas László Materializmus és idealizmus a társadalomtudományban című vitaindító előadására. Emlékezetes volt hozzászólása Lukács György előadásán is, ahol korreferensként vett részt.

1946/47-ben a pécsi egyetem jog- és államtudományi kara dékánja, 1947/48-ban prodékánja volt. Kényszernyugdíjaztatása 1948. november 8-ával véget vetett egyetemi pályafutásának. A zöldhatáron át kijutva, egy héttel később politikai menekültként jelentkezett az International Refugee Organisation bécsi képviselőtén. 1949 februárjában hazatért, s noha nem sokkal ezután a kitöltendő űrlapot eljuttatták hozzá, innen már nem volt módja a Marquette University (Milwaukee, Wisconsin) tanári állását megpályázni. Félreállítását folytatódott: az MTA 1949. október 31-én tartott összes ülése által elfogadott alapszabályok értelmében (szavazati joggal nem rendelkező) tanácskozó taggá „választott”. 1950 májusától hasztalan kínálta az Akadémiának előadásra és vitára a marxi antinómia megoldásáról szóló tanulmányát, amelynek 1951. május 15-én beküldött kéziratát Lukács Györgyhez adták ki elbírálásra, érdemi választ nem kapott. Nem adta fel: a tudományos doktori fokozat igénylésére benyújtott kérvényében ezen tanulmányát jelölte meg bírálatra; kérvényét 1952. július 31-én elutasították. Nyugdíja folyósítását 1952. március 1-i hatállyal megszüntették, majd csökkentett összeggel mégis visszaállították. A megélhetésért munkát kellett vállalnia: 1952-től a Komlói Szénbányászati Trösztnél statisztikusként alkalmazták.

1956 szeptemberében a Royal Economic Society meghívására – Magyarországról egyedül – részt vett az International Economic Association I. Közgazdasági Világkongresszusán, Rómában. A kongresszusról készült, Douglas C. Hague szerkesztette Stability and Progress in the World Economy (Macmillan, London, 1958) kiadványban hozzászólása is megtalálható. Nyolc éves kényszerpihenő után tudományos érdeklődése újabb lendületet vett. A Zeitschrift für Nationalökonomie jóvoltából ezúttal is lehetősége volt tanulmányt a nyilvánosság elé lépni, a XVI. kötet 3–4. füzetében végre megjelenhetett sokáig érlelt munkája Die Lösung der Marxschen Antinomien: die Auflösung der marxistischen Theorie címmel.

Az 1956-os forradalom idején természetes volt bekapcsolódása a pécsi eseményekbe. Kertész Endre javasolta a Nemzeti Tanácsba választását, mert tőle remélte a gazdasági fellendülés jogi és gazdasági programjának kidolgozását. 1957. május 29-én őrizetbe vették, majd előzetes letartóztatásba került. 1957 októberében első fokon négyévi, 1958 júniusában másodfokon hatévi börtönbüntetésre, a közügyektől történő tízéves eltiltásra és teljes vagyonek kobzásra ítélték „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvételéért”. Az 1958. október 17-i elnöki ülésen törölték az MTA tanácskozó tagjai sorából. A váci börtönben írta meg az Oeconomia Aeterna című művét, amelynek kiadására élete végéig nem kerülhetett sor. 1959. április 4-re amnesztiával szabadult, azt követően teljes politikai jogfosztottságban élt. Személyes kapcsolatai révén mégis módja nyílt további tudományos tevékenységre: a bécsi Zeitschrift für Nationalökonomie, illetve a berlini Schmollers Jahrbuch közölte kései munkáit.

Az MTA 1989. május 8-i közgyűlése hatálytalanította az 1949. október 31-i rendelkezést, ezzel tudóstársaival együtt rehabilitálta, folyamatosnak nyilvánítva posztumusz helyreállította akadémiai levelező tagságát.

Barcza Tibor